

Celje, mesto ob Savinji

Med mesti v Sloveniji zavzema danes Celje tretje mesto tako po številu prebivalstva kakor po svoji gospodarski in kulturni moči. Ali ker je radi nesečjih mirovnih sklepov slovenski del našega naroda okrnjen, tako proti Italiji kakor proti Avstriji, zato je dobilo Celje med Ljubljano in Mariborom upravni centralni položaj; oziroma v sredini izmed treh notranjih kotlin svobodnega slovenskega ozemlja, prav tam, kjer reka Savinja v ostri obratu zapuša to kotlino, široko in 'epo Dolno Savinjsko dolino, ter nadaljuje pot skozi ozko in slikovito prečno prelomnico vzhodnih odraščov divnih Savinjskih planin, s katerimi se v naši državi končava visokogorski predel alpskih Alp.

Točka, kjer leži Celje, je namizja, v tej kotlini, in radi tega se usmerjajo semkaj glavni pritoki Savinje. To so Ložnica in Sušnica na zapadni, Voglajna z dotokoma Hudinjo in Koprivnico na vzhodni strani mesta.

Poleg tega je tu križišče važnih potov, ki prihajajo od vseh strani. Ti dajejo Celju odlični prometni položaj in

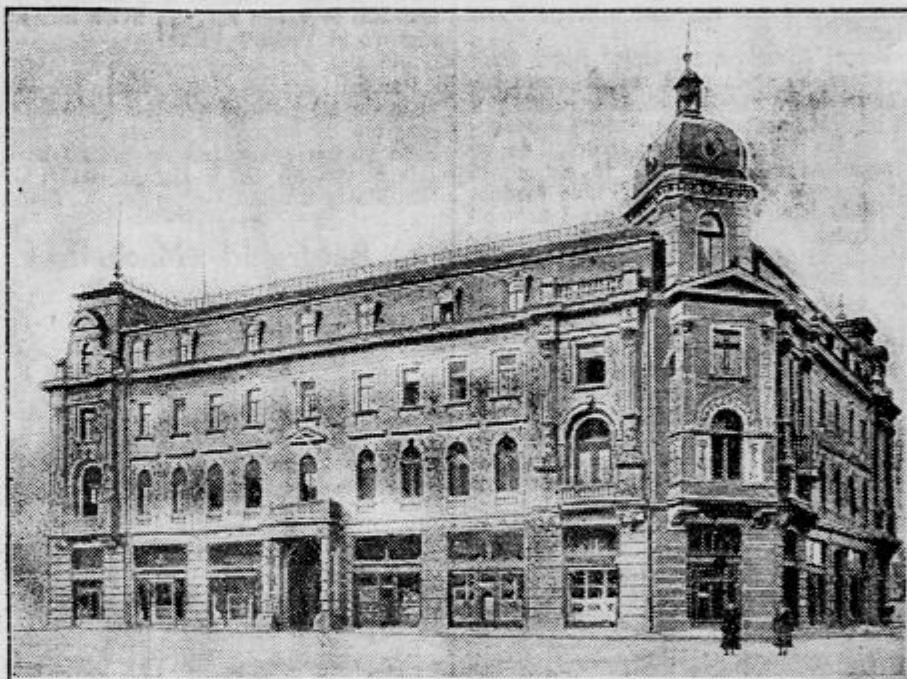
že je (po l. 1860.) nastopil čas, ko je moral Slovenec na branik za to krasno postojanko na svoji grudi. Prevzeti divje in nad vse krivičnega narodnega šovinizma so jeli Nemci govoriti in pisati o »nemškem otoku Celju« in o »svojem Gibraltaru«, polnili so mesto s svojimi ljudmi in z vsemi sredstvi so germanizirali slovenski element. Slovenci so segli po samoohranbi. Pričenši s Čitalnico (1861) so ustanovili celo vrsto slovenskih društev, ki so po svojem socialnem in kulturnem učinkovanju daleč presegala današnja, kajti njih delo je spremljal idealen narodni zanos, tako velik, da so tisti tedanji delavci, ki jih je usoda doslej ohranila med nami, kljub svojim visokim letom po narodnem čustvovanju pravi mladenci. Kak kontrast napram sedanjim lahkomužem, ki radi osebnopolitičnih močanskih teženj sejejo sovraštvo proti narodnim ljudem, in se vežejo s še vedno zagrizenimi sovražniki našega rodu, da bi porazili svoje brate. Višek je dosegla borba v vprašanju ustanovitve nižje slovenske gimnazije. Slovenci so tedaj zmagali (1895). Nemci,

lodvora.) Vrh tega so prometne prilike kaj ugodne. Razen glavne proge Ljubljana (Zagreb) — Maribor so tu proga Celje — Dravograd in odlične avtomobilske zveze: s prijazno Dobrno, z Vitanjem na vznožju Pohorja, s Konicami in Mariborom ter iz Rečice ob Paki z Logarjevo dolino in Gornjim gradom. Podnebje Celjske kotline je

ske podružnice Slovenskega planinskega društva.)

Mesto samo je v svojih starinah in modernih zgradbah zelo zanimivo. Tu je lep muzej (zlasti rimskih starin), tu so še v gotško dobo segajoče cerkve, ostanki starega obzidja, v pretekla stoletja segajoče pa prenovljene hiše in lepe moderne stavbe. Danes prinašamo nekaj slik.

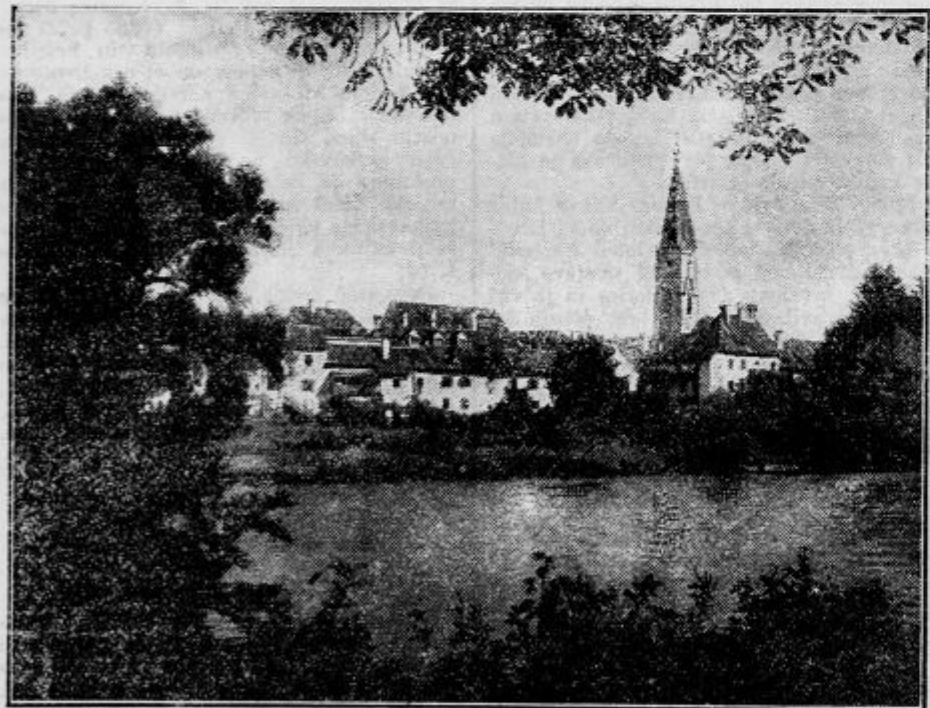
Prva nam predstavlja del Krekovega trga pred kolodvorom, odkoder vodi Aleksandrova ulica direktno v mesto.

Narodni dom

zelo mirno in blago. Leta so prijetno topla in tu je bistra Savinja, ki s svojo toplo vodo nudi naravnost idealno kopel, s peštrim prodom ob obali pa priljubljenost za kopanje v solncu. O solčnih dnehih ob lepo urejenih mestnih kopališčih kar mrgoli mladih in starih v bistrih valovih in na prodih. Na svoj račun pridejo plavalci in neplavalci s tem, da gredo v to ali ono kopališče. Nobenega dvoma ni, da je Savinja v Celju za kopanje najidealnejša reka v vsej državi. Ob Savinji se nahaja krasen, sedaj na novo urejen park, in kdor si želi nekoliko napornejšega izprehoda, tisti se povzpne nad krasno izprehodno gozdčico na južni strani parka. Tu ima priliko uživati razgled na sijajno ležeče mesto, družiti gozdni mir s hrupom, ki prihaja iz mestnih ulic in s šumom bis-

Na naši sliki je slednja polovica trga s portalom lepe renesančne mestne hišice na desni, s Prvo Hrvatsko štedionico na levi in »Celjskim domom« na sredi. »Celjski dom« je tista stavba, ki so jo Nemci v svojem nacionalnem besu zgradili kot trdnjavo proti Slovincem. Zato so ji dali gotško-renesančni slog nemških gradov, ne oziraje se na to, da se s tem moti harmonija sicer tako impozantnega kolodvorskega namestja, da ga Slovenija nima podobnega. V Celjski dom (prej »Nemško hišo«) so vložili Nemci težek denar, ali bil je izzet iz slovenskega ljudstva. Ob prevratu je nemško društvo, ki je to poslopje upravljalo, protipravno preneslo posest na nemške posameznike. To se je preprečilo in upravo poslopja, ki je zdaj narodna last, je prevzelo slo-

Župna cerkev sv. Danijela s Savinjo

napravljajo iz njega središče dosti širokega ozemlja. Za njega razvoj v svobodni domovini je zlasti važno to, da je napram srednjemu in vzhodnemu delu naše države v neprimerno boji zvezi ko Ljubljana ali Maribor; odtod dejstvo, da so njega prometni stiki z Zagrebom večji ko pa z Ljubljano. Ako se vzmemo na kako goro na južni strani mesta, tedaj moremo prilično pregledati ozemlje, ki je v preteklosti spadalo v njega področje; ali zdaj pa zdaj je skušalo Celje te meje prekorčiti in postati središče vse širšega ozemlja, slovenskega, enkrat pa tudi jugoslovenskega.

Celje je prastaro mesto. Stavljalo se zdaj že v ilirsko, s sigurnostjo pa v keltsko dobo. Keltem so v posesti mesta sledili Rimljani in cesar Klavdij (41—54) mu je podelil čast rimskega municipija. Kot tako in kot važna prometna točka si je priborilo tudi vojaški in politični pomen: tu v bližini (pri Sv. Petru v Savinjski dolini) se je v drugem stoletju nahajalo vojaško taborišče in tu so nekaj desetletij prej vsi kakor bivali rimski cesarski namestniki (prokuratorji). Še priča o Rimljanih razen še sedaj služeče kanalizacije cela vrsta znamenitih rimskih spomenikov, ki polnijo zelo zanimiv lapidarij celjskega muzeja. Mnogo je bilo odkritih stavbnih ostankov, napisov pa toliko, da se na alpskem ozemlju v tem oziru ne more meriti s Celjem nobeno mesto.

Po burnih časih preseljevanja narodov nov procvit. Grad nad krajem, ki se je začel dvigati iz starih razvalin, je postal sedež domačih plemičev, ki so uživali v sodobnem svetu velik ugled, najprej gospodov Vodlovskih in nato grofov in knezov Celjanov, izhajajočih iz stranske linije starega koroškega rodu slovenskega poretka, grofov Selško-Breških. In ko so si Celjani pozidali v samem mestu svojo rezidenco (sedanjo vojašnico kralja Petra) tedaj je (okrog 1400) njihova delavnost in oblast zavzela orjaški polet: na Češkem, na Ogrskem, na Balkanu se je čula odločna beseda tega rodu, tako junaškega in v dobi, še mračni, tako tolerantnega, da si je poslednji izmed njih (Ulrik II.) vzel za ženo hčerko pravoslavne srbskega despota Jurija Brankovića in da je svojo hčerko pravoslavno vzgojil.

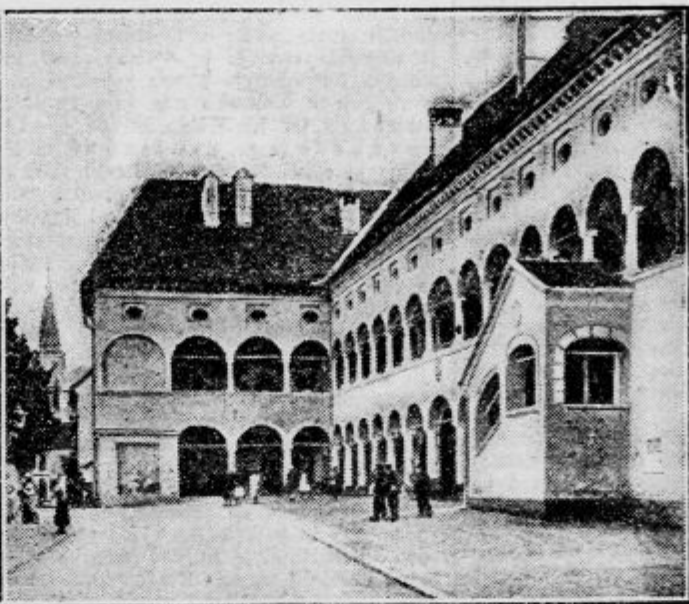
Ko je po Ulrikovem umoru (1456) zatonila zvezda tega rodu, je Celje mnogo izgubilo, ali ko se je začelo porajati novo državno upravno življenje, tedaj je jelo igrati na Spodnjem Štajerskem vodilno vlogo, iz katere ga je deloma izpodrinil Maribor. To je bilo v času, ko se je jelo probujati naše narodno življenje. Celje je bilo z njim. Tako je imelo l. 1848. v svojem okrilju ljudi, ki so začeli izdajati slovenski politični časopis (prof. Konšek), drugi (prof. Drobnič) pa je v svojem nacionalnem zanosu celo pisal leposloven list »Slovenska čbela« in spisoval ilirski slovar. Ilirizem je imel tu še več pristašev. Izmed njih je najbolj znano ime plemenitega dr. Stefana Kočvarja. Tudi gledališče je čulo tedaj slovensko besedo, igralo so se tu slovenske igre prav tako kakor v Ljubljani. Ali

v skrbi za nemški značaj mesta, so ustanovili svoj »Dijaški dom« in zgradili »Nemško hišo«. Ta nemški bes se je najbolj divje pokazal tedaj, ko so prišli Čehi (nad 400) v posete k celjskim Slovincem (1899.). Nemci so dvignili roke nad naše goste in brate, dogodek, ki se kot glasna priča preteklosti ne sme nikoli pozabiti, dokler ne mine interes za našo preteklost, ki bi morala kot učiteljica govoriti tudi za sedanjost.

Nemški pritisk na mesto je bil vzrok, da se ni moglo v dovoljni meri razvijati, zato pa so tem bolj napredovali kraji v trdno slovenski okolici (Gaberje, Breg), kjer se je naseljevala industrija, ki daje danes Celju velik gospodarski pomen. In kljub silni agitaciji za »steber mostu« proti Adriji, tudi nemški letoviščarski pritok mesta, čigar mestne očete je vodil vedno šovinizem, ni mogel dvigniti.

Danes gre kljub gospodarski krizi na bolje. Število prebivalstva mnogo hitreje narašča. Tudi dotok tujcev znaša po zadnjih statistikah že preko 20.000 na leto, med njimi je nad 900 letoviščarjev, ki so bivali v mestu od 1 tedna do 4 tednov. Razen tega je Celje tudi važna prehodna točka za letoviščarje: tu se vstavlja tisti, ki se podajo na Dobrno, v Rogaško Slatino, sem prirejajo izlete iz teh in drugih letovišč (Rimskih toplic, Laškega).

Celje pa ima tudi vse pogoje za to, da postane samo važen letoviški kraj. Dovolj ima čednih stanovanj v hotelih in privatnih hišah. (Hotelskih sob je nad 160 na razpologo z okrog 240 posteljami; povprečna cena sobe 25 Din; za isto ceno se dobi tudi hrana v hotelskih restavracijah; pri privatnikih je še ceneje. Potrebne informacije se dobe v Tujsko-prometni pisarni (Tourist-Office) v palači Prve Hrvatske štedionice poleg ko-

Stara gročija, sedaj okrogno sodišče

tre, pa nemirne reke; pogled pa mu ukaže preko grčev in sien na gori do temnega Pohorja in tja do sivobelih vrhuncov divnih Savinjskih planin. Nedvomno ga bo potegnilo tudi gori na staro razvalino nad strmo steno, tja gori, kjer se tako močno vznbuja spomin na našo prošlost, ki jo je tako odločno pomagali kovati rod knezov Celjanov. Še nekoliko daljša (2 uri) je pot do Celjske kočice na trati sredi gozdov na pobočju ponosnega Tovsta. In še je nebroj drugih izprehodov v prilazno-romantično in mikavno bližnjo okolico, da se ne omenjajo dalje ture: na Jungerto, na Goro Oljko, na Malič, na Mrzlico in zlasti v osrčje Savinjskih planin, za katere je Celje glavno izhodišče s štajerske strani. (Tu je sedež Savinjskega društva »Celjski dom«.

V notranosti se nahaja velika in mala dvorana, hotel in lepa restavracija, ki jo vodi vrh Čeh g. Hlivač.

Na drugi sliki je tako zvana »gročija«, umetniško najzanimivejša stavba v mestu. Arkade z vitkimi, okroglimi, v dolnji tretjini najdebelejšimi stebri in finimi loki dajejo poslopju plemenit izraz. »Gročija« je plemiška rezidenca iz početka baročne dobe; zgradili so jo grofje Turn-Valsassima, vsekakor v 17. stoletju. S svojimi arkadami je postala »gročija« vzor za stavbo meščanskih hiš tedanje in sledeče dobe. Notranost, služeca sedaj praktičnim svrham okrognega sodišča, ne nudi več starega sijaja, hrani pa dragoceno znamenitost: na lesenem stropu na platno slikano sliko, ki s svojo ornamentiko predstavlja nadaljevanje stenske arhitekture; sredina slike je svetlojasna, to je pogled v nebo; temnejša obrobna polja pa predstavljajo 4 letne čase in bojne prizore. Slika prav sedaj restavrira akad. slikar Matija Sternen. Tudi zunanjšino »gročije« je dala njena lastnica, mestna občina, lani prenoviti. — Na mestu »gročije« so se nekdaj nahajala stranska poslopja mestnega gradu Celjskih grofov (sedanje vojašnice).

Celjski dom

Radio

Izveček iz večernih programov

DUNAJ (517 m 7 kw), PRAGA (349 m 5 kw), STUTTGART (379 m 10 kw), FRANKFURT (428 m 9 kw), BRNO (441 m 3 kw), RIM (449 m 12 kw), LANGENBERG (468 m 60 kw), BERLIN (484 m 10 kw), VARŠAVA (1111 m 10 kw).

Nedelja, 5. VI.

DUNAJ 18.30: Komorna glasba. — 1. Mozart: Godalni kvartet v F - duru, Köchel 590. — 2. Haydn: Godalni kvartet v C - duru, op. 47.
PRAGA 20: Simfoničen koncert Češke filharmonije: Uvertura komičnih oper: Car in tesar, Zafarani princ, Raymond, Sevilski brivec, V vodnjaku, Če bi bil kralj, Netopir, Vesele žene windsorske. Prebrisani kmet, Prodana nevesta.
FRANKFURT 20.30: Fragmenti stare komorne glasbe.
BRNO 20: Program iz Prage.
LANGENBERG 20: Verdi: »Trabacurc. Opera v 4 dejanjih.
BERLIN 20: P. Grasner: »Hancle pot v nebesac. Opera v 2 dejanjih. (Prenos iz Državne opere v Charlottenburgu.)
VARŠAVA 20.30: Večerni koncert.
STUTTGART 20: Simfonični koncert. — Haydn. — 1. Oxfordska simfonija v G - duru. — 2. Simfonija št. 2 v D - duru. — 3. Simfonija »Kraljica«.
21.30: Slagerji iz operete »Cirkušna princesa«.

Ponedeljek, 6. VI.

DUNAJ 18: Wagner: »Tristan in Izolda«. Opera v 3 dejanjih. (Prenos iz dunajske državne opere.)
PRAGA 19: Prenos koncerta iz Brna. 21: Koncert. — 1. Glika: »Ruslan in Ljudmila«. (Uvertura.) — 2. Ruske narodne pesmi. — 3. Čajkovskij: a) Na vasi, b) Balet. — 4. Jugoslovenske narodne pesmi. — 5. »Sgar: Musica antica.
FRANKFURT 18.15: Predvajanje avtomatičnega harmonija.
BRNO 19: Koncert. — 1. Fibich: Klavirski trio v F - molu. — 2. Novak: Moravske pesmi. — 3. Dvořák: Drugi stavek koncerta za čelo — 4. Křička: O ljubezni in smrti. — 5. Sch. »Zagatalec«.
20: Koncert brnskega orkestralnega društva.
RIM 21.10: Odlomki iz Bellinijeve opere »Norma«.
LANGENBERG 19.20: Kalman: »Grafica Marica«. Opereta v 3 dejanjih.
BERLIN 20.30: Pesmi, plesi in popevke iz preteklega doba.
VARŠAVA 20.30: Večerni koncert komorne glasbe.
STUTTGART 20.15: Mešan večer.
Torek, 7. VI.
DUNAJ 30.15: Humore v glasbi in besedah.
PRAGA 20.10: Zabaven večer. (Orkester in pesmi.)
BRNO 19: Komorna glasba. — 1. Borodin: Drugi kvartet v G - duru. — 2. Grečninov: Vjetnik. — 3. Čajkovskij: Andante Scherzo, op. 11.
20.30: Koncert. — 1. Foerster: Tri pesmi. — 2. Blodek: Koncert za flavto in klavir. — 3. Jindřich: Pesmi.
LANGENBERG 21: Glasovi in zvoki iz romantične dobe.
BERLIN 20.30: Moderni »Jaz«. (Odlomki iz poezij, novel in romanov.)
VARŠAVA 20.30: Večerni koncert.
STUTTGART 20: Koncert Mahlerjevih skladb. — 1. Popotniške pesmi. — 2. Otroške pesmi. — 3. Prahiz iz II. simfonije.
21.15: F. Poise: »Dobro spite gospod sosed«. Komična opera v 1 dejanju.

Sreda, 8. VI.

DUNAJ 20.10: Grillparzer: »Medeja«. Tragedija v 5 dejanjih.
PRAGA 19: Prenos Verdijeve opere »Ples v maskah« iz Narodnega gledališča.
FRANKFURT 19.30: F. Schrecker: »Zaznamovani«. Opera v 3 dejanjih. (Prenos iz Državne opere v Kasslu.)
BRNO: Prenos Verdijeve opere »Ples v maskah«, iz Prage.
BERLIN 21: Koncert Michaela Bohnena.
VARŠAVA 20.30: Večerni koncert.
STUTTGART 20: Italijanski večer. (Italijanski skladatelji, pesniki in misleci.)

Četrtek, 9. VI.

DUNAJ 20.05: Koncertna akademija.
PRAGA 21: Komorna glasba. — 1. Brahms: Klavirski trio v C - duru, op. 87. — 2. Mendelssohn - Bartholdy: Oktet v Es - duru, op. 20.
FRANKFURT 20.15: K. Millöcker: »Gasparone«. Opereta v 3 dejanjih. Nato koncert R. Straussovih skladb. — 1. »Zlatni meščan«. (Fantazija.) — 2. Tri pesmi. — 3. Improvizacija iz violinske sonate v Es - duru, op. 18. — Tri pesmi. — 5. »Pavlihove dogodivščine«. (Simfonična pesnitev.)
BRNO 19: Koncert. — 1. Glazunov: Ruski karneval. — 2. Montuzsko: »Halka«. — 3. Zarzycki: Romanca. — 4. Glika: Valček. — 5. Korelli - Godovski: Pastorale. — 6. Moskovskij: Španski plesi, št. 2 in 3. — 7. Chopin: Scherzo v F - molu. — 8. Srbske narodne pesmi. — 9. Davidov: Koncert v D - duru (II. stavek). — 10. Srbske pesmi. — 11. Chopin: Valček.
RIM 21.10: Gilbert: Odlomki iz Gilbertove opere »Filmska zvezda«.
BERLIN 20: F. Wenzel: »Jaurez in Maksimilijan«. Dramatična historija v 13. slikah.
VARŠAVA 19.50: Prenos iz opernega gledališča v Poznani.
STUTTGART 20: Schönthau - Kadelburg: »Gospod senator. Veseloliga v 3 dejanjih.

Napisi na ploščah

prevlečeni z radio-tinkturo morejo se čitati tudi ponoči. — En primer.

